

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

МОСКОВЧУК НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 378:81'24

**УКРАЇНСЬКОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ІНОЗЕМНИХ
ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Богущ Алла Михайлівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Горошкіна Олена Миколаївна,
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
головний науковий співробітник відділу навчання української мови і літератури;

кандидат педагогічних наук
Костюк Світлана Сергіївна,
Криворізький національний університет,
старший викладач кафедри іноземних мов.

Захист дисертації відбудеться «27» листопада 2019 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці й на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано 26 жовтня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі в Україні відбувається реформування системи освіти у зв'язку з політичними та соціокультурними зрушеннями. Зокрема, зусилля освітян зосереджено на формуванні престижу країни на міжнародному рівні в ситуації інтенсивного розвитку світового ринку освітніх послуг. Найважливішим індикатором конкурентоспроможності української вищої школи на міжнародному рівні є навчання в закладах вищої освіти України іноземних громадян, яка набуває, крім очевидного, стратегічного значення в посиленні міжнародного авторитету України. Прагнення вітчизняної вищої школи залучати іноземних громадян потребує готовності до надання їм освітніх послуг на відповідному рівні. Це стає потужним стимулом до вдосконалення системи професійної підготовки. Розроблення нової стратегії навчання іноземних студентів вимагає посиленої уваги до мови навчання як інструменту професійної підготовки. Професійно-мовленнєва підготовка іноземних студентів, якісне надання їм освітніх послуг державною мовою сприяє поліпшенню міжнародного іміджу української вищої школи.

Кількість іноземних студентів в Україні постійно зростає. Станом на 1 січня 2018 року ця цифра складала 66 тисяч 310 осіб. Збільшується і кількість закладів вищої освіти, у яких навчаються іноземні студенти: впродовж 2017 – 2018 років. їхня кількість зросла зі 185 до 240 ЗВО. У контексті сучасних тенденцій на ринку праці та зважаючи високу репутацію фахівців технічних спеціальностей, які отримали освіту у вітчизняних закладах вищої освіти, зрозумілою є особлива популярність серед іноземних абітурієнтів технічних спеціальностей.

Підґрунтям дослідження означеної проблеми став аналіз теоретичних засад навчання української мови (І. Білодід, Л. Булаховський, І. Вихованець, К. Городенська, О. Горошкіна, А. Грищенко, І. Дроздова, М. Жовтобрюх, А. Загнітко, Л. Мацько, І. Огієнко, М. Плющ, В. Русанівський, Л. Тоцька), проблеми лінгводидактики вищої школи (А. Богуш, М. Вашуленко, Ж. Горіна, С. Караман, О. Ковтун, О. Копусь, О. Попова, М. Пентилюк, Т. Симоненко), закономірностей формування мовної і мовленнєвої компетенції та компетентності (О. Аршавська, О. Біляєв, А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленко, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, М. Пентилюк, В. Плахотник), лінгвометодичних засад навчання студентів-нефілологів (О. Митрофанова, К. Мотіна, Л. Паламар, Н. Суворова), психологічних засад формування комунікативних умінь і навичок у процесі професійно-мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, Н. Гализіна, П. Гальперін, І. Зимня, Г. Костюк, О. Леонтєв, С. Рубінштейн), методики навчання української мови як іноземної (О. Антонів, З. Бакум, А. Бронська, Л. Дідківська, Т. Донченко, М. Єлісова, Ю. Жлуктенко, Г. Іванишин, І. Кочан,

Т. Кудіна, Д. Мазурик, З. Мацюк, Н. Ніколаєва, Л. Паламар, О. Пальчикова, Н. Прсяжнюк, Н. Станкевич, О. Тростинська, О. Туркевич, Н. Ушакова, О. Федорова, В. Чумак, Г. Швець, І. Ющук).

Аналіз наукових праць засвідчує, що в сучасній лінгводидактиці з проблематики професійно зорієнтованого навчання української мови іноземних студентів технічних спеціальностей представлено лише окремі дисертаційні дослідження, публікації і лінгвометодичні розробки, які присвячені проблемам соціально-педагогічної, соціокультурної та психологічної допомоги іноземним студентам під час їхньої адаптації до навчання в закладах вищої освіти України (Н. Булгакова, А. Гадамська, Н. Зінонос, Д. Порох, Л. Рибаченко, Сін Чжефу, О. Тетянченко, А. Фурман, Т. Чернявська, І. Шульга), інтеріоризації професійних цінностей іноземних студентів у ЗВО (Т. Фоміна), розвитку пізнавальних потреб іноземних студентів (Т. Дементьєва, О. Євдокімова, В. Коломієць, О. Резван, Л. Хаткова), формування позитивного ставлення іноземних студентів до країни перебування, нової культури та освітнього середовища (М. Іванова, А. Корміліцин, О. Михайлова, О. Орехова, Н. Стрельченко, Н. Титкова, А. Черч), інформаційного обслуговування іноземних студентів (Н. Терещенко), визначення принципів навчання української мови іноземців (Н. Василенко, Т. Кірик), вивчення професійної лексики іноземними студентами закладів вищої освіти технічного профілю (О. Палка), розвиток компетентностей міжкультурної комунікації студентів-іноземців на основному етапі навчання української мови (С. Костюк).

Вочевидь, незважаючи на наявність окремих лінгводидактичних досліджень з методики навчання української мови як іноземної студентів технічних спеціальностей, створення цілісної системи українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей не було предметом наукових розвідок. Недостатнім є науково-методичне обґрунтування професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх іноземних бакалаврів технічних спеціальностей. Не прописано контент навчання іноземних студентів української мови як засобу спілкування в освітньо-науковій та освітньо-професійній галузях діяльності відповідно до вимог сьогодення. Не розроблено програмно-методичний супровід процесу професійно зорієнтованого навчання української мови майбутніх іноземних бакалаврів технічних вишів. Крім того, у практиці українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців – бакалаврів технічних спеціальностей – наявна низка суперечностей:

- на методологічному рівні: між потребою розроблення відповідно до мовної політики ЗВО системи якісної професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей і недосконалістю її методологічної бази;

- на теоретичному рівні: між розробленістю окремих напрямів професійно-мовленнєвої підготовки іноземних громадян на різних етапах освітнього процесу ЗВО і відсутністю цілісної науково обґрунтованої концепції українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей з урахуванням досягнень суміжних гуманітарних наук;
- на нормативному рівні: між вимогами державних освітніх стандартів, що регламентують організацію українськомовної професійно-мовленнєвої підготовки іноземних студентів, і фрагментарністю їх реалізації;
- на змістовому рівні: між наявністю уніфікованої системи визначення рівнів володіння українською мовою як іноземною майбутніми іноземними фахівцями на певному етапі навчання, нормативних вимог щодо володіння ними і невідповідності кінцевих результатів українськомовної підготовки іноземних студентів;
- на методичному рівні: між наявністю методичного інструментарію професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх іноземних фахівців на окремих етапах формування в них українськомовної професійно-комунікативної компетентності і не розробленістю цілісної системи українськомовної підготовки майбутніх фахівців – іноземних бакалаврів;
- на організаційному рівні: між рекомендаціями лінгводидактів щодо організації процесу українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у ЗВО і факультативністю їх виконання в реальних умовах навчання у вищій школі.

Важливість і актуальність визначеної проблеми, її практична затребуваність і недостатня теоретична розробленість стали підставою обрання теми дослідження **«Українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»**.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін «Українська лінгвокультура і мовна особистість; концептуальний, соціокультурний, функціонально-прагматичний, лінгвометодичний виміри» (№ 0111U009912), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 2 від 28.09.2017 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови та методику українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Відповідно до мети окреслено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити сутність і структуру феноменів «українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», «українськомовна професійно-комунікативна компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», уточнити поняття «професійне мовлення», «професійно-мовленнєва підготовка», «компетенція», «компетентність».

2. Визначити критерії, показники, схарактеризувати рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

3. Обґрунтувати педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

4. Розробити лінгводидактичну модель та методику українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей та перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження – українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст та методика українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей відбудеться ефективно, якщо реалізувати такі педагогічні умови: адаптативно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю; залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості.

Для розв'язання окреслених завдань у дисертації було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз психологічної, педагогічної, методичної літератури для визначення сутності і структури феноменів «українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», «українськомовна професійно-комунікативна компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»; узагальнення наукових положень із проблеми дослідження для створення експериментальних моделі та методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей; *емпіричні* – анкетування студентів і викладачів, спостереження за процесом українськомовної підготовки, бесіди з іноземними студентами та викладачами української мови як іноземної і фахових дисциплін для з'ясування доцільності розроблення експериментальної моделі та методики

українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей; методи оцінювання, прогнозування результатів експериментального навчання, педагогічний експеримент для апробування і перевіряння ефективності розроблених моделі та методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей; **статистичні** – якісне і кількісне оброблення результатів педагогічного експерименту для опрацювання отриманих результатів, їх порівняльного аналізу, визначення рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей і перевірки ефективності розроблених моделі та експериментальної методики.

Експериментальною базою дослідження виступили Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова, Одеський національний політехнічний університет, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеський національний морський університет, Одеська національна академія харчових технологій.

Наукова новизна отриманих результатів: уперше обґрунтовано педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (адаптивно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю; залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості); визначено й обґрунтовано сутність і структуру феноменів «українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», «українськомовна професійно-комунікативна компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»; визначено критерії оцінювання рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (адаптаційний, мотиваційний, лінгвістичний, рефлексійно-оцінний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (високий, задовільний, низький); розроблено та науково обґрунтовано модель українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей із відповідними етапами (пропедевтично-мовленнєвий, мовленнєво-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний); уточнено поняття

«професійне мовлення», «професійно-мовленнєва підготовка», «компетенція», «компетентність».

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні діагностувальної та експериментальної методик українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей; програми навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна за професійним спрямуванням», що може бути рекомендована викладачам української мови як іноземної в технічних ЗВО для практичного застосування в освітньому процесі. Основні положення й висновки наукової роботи можуть бути використані під час укладання підручників і навчально-методичних посібників з української мови як іноземної для студентів технічних спеціальностей.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Одеської національної академії зв'язку імені О. С. Попова (акт про впровадження від 30.11.2018 року), Одеської державної академії будівництва та архітектури (акт про впровадження № 41-66 від 25.01.2019 року), Одеського національного морського університету (акт про впровадження від 30.01.2019 року), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (акт про впровадження № 224/31/2 від 05.02.2019 року), Одеського національного політехнічного університету (акт про впровадження від 17.12.2018 року), Одеської національної академії харчових технологій (акт про впровадження від 25.05.2019 року).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічною та лінгводидактичною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень; застосуванням відповідних методів, що є адекватними предметові і меті дослідження; апробацією розроблених моделі і методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей в закладах вищої освіти України; якісним і кількісним аналізом результатів експериментальної роботи.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Теоретичні положення й результати наукового дослідження викладено в доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях: «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (Запоріжжя, 2019), «Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах» (Київ, 2019), «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі» (Одеса, 2019), «Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні» (Львів, 2019), «Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство» (Київ, 2019); міжнародній науково-методичній конференції «Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання

мов» (Одеса, 2013, 2017, 2018); усеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної» (Біла Церква, 2019).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 21 одноосібна наукова праця, з них 10 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 10 – апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів й висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (405 найменувань, із них – 11 іноземною мовою), 14 додатків на 112 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 220 сторінок. Дисертація містить 13 таблиць і 4 рисунки, що обіймають 10 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його мету, завдання, предмет, об'єкт; розкрито наукову новизну й практичне значення, методи дослідження; подано відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»** – обґрунтовано необхідність актуалізації пошуку методологічних засад розроблення лінгводидактичної моделі та методики українськомовної підготовки визначеного контингенту студентів. На основі узагальнення теоретичних напрацювань методики навчання іноземної мови та методики навчання української мови за професійним спрямуванням систематизовано провідні ідеї і положення методологічного підґрунтя українськомовної підготовки студентів-іноземців технічних спеціальностей, що стало основою для визначення основних принципів українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей і розроблення методики формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Проаналізовано наукові роботи з проблеми професійно-мовленнєвої підготовки, спільним пріоритетом яких є професійна підготовка фахівців, у яких сформовано професійні знання, вміння, навички, світоглядні позиції, переконання, творчі здібності та професійна гнучкість. Обґрунтовано централізуючу функцію поняття «професійно-мовленнєва підготовка», що визначене як специфічний багатокomпонентний процес набуття мовної та комунікативної компетентностей, які у взаємодії з необхідними професійними вміннями, навичками та особистісними якостями забезпечують досягнення результату в межах визначеного фаху. Поняття «професійне

мовлення» трактуємо як обізнаність фахівця з нормативними вимогами літературної мови, мовленнєвим етикетом, засобами виразності (мовними і немовними), специфікою термінології та вміння їх використовувати в професійному дискурсі.

Доведено, що найбільшою універсальністю, актуальністю, системністю, міждисциплінарністю, адекватністю в українськомовній підготовці майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у річищі орієнтації на європейську систему вищої освіти вирізняється компетентнісний підхід. Уточнено поняття «компетенція» як уніфіковану систему знань і вмінь, що є кінцевим результатом навчання; відповідність певним особистісним і соціальним вимогам, а «компетентність» – як особистісну якість, що містить способи та прийоми реалізації набутих компетенцій, уявлення, програму дій, систему ціннісних орієнтацій та комунікативний, когнітивний, мотиваційний, етичний, соціальний, операційний, технологічний складники, які в різній послідовності формування та мірі прояву забезпечують ефективну професійну діяльність особистості.

Вибір у якості фундаментальних принципів і категорій компетентнісної освітньої парадигми дозволив визначити цільовий компонент українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, що сформульовано як формування їхньої українськомовної професійно-комунікативної компетентності; спроектувати зміст українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, спрямований на підготовку майбутнього фахівця, здатного до застосування отриманих знань, сформованих умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності в процесі професійної комунікації.

Українськомовну професійно-комунікативну компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей визначаємо як особистісну якість майбутніх іноземних фахівців, їхню здатність ефективно використовувати в освітньо-професійній діяльності сукупність набутих мовних знань і мовленнєвих умінь відповідно до норм сучасної української літературної мови, що з набуттям українськомовного досвіду спілкування в технічному дискурсі забезпечить успішну професійно-технічну діяльність.

Українськомовну підготовку майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей трактуємо як багатоаспектний та специфічний освітній процес, який передбачає набуття майбутніми іноземними фахівцями технічних спеціальностей українськомовної професійно-комунікативної компетентності, що за умови врахування історичного, психологічного, лінгвістичного, соціокультурного аспектів цього процесу, всебічного використання методичного досвіду, впровадження новітніх форм і методів навчання та комп'ютерної підтримки освітнього процесу забезпечує успішне отримання

технічної освіти в українських ЗВО й ефективну подальшу професійну діяльність.

Педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей потлумачено як низку свідомо створених на основі аналізу чинників, що впливають на формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності, взаємопов'язаних обставин і характеристик освітньо-професійного комунікативного простору, що забезпечують організацію та ефективне функціонування процесу українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Визначено, що педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей складають певну особистісно-змістову парадигму, що спрямована на розвиток особистості майбутнього іноземного фахівця, його активну українськомовну діяльність, адаптацію, самовизначення, самореалізацію тощо. Педагогічними умовами було обрано: адаптативно-педагогічну підтримку студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю; залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості. У роботі проаналізовано та науково обґрунтовано кожен із визначених педагогічних умов формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

У другому розділі – **«Експериментальне дослідження українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»** – проаналізовано навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх іноземних фахівців в Україні на всіх рівнях (підготовче відділення, бакалаврат, магістратура, аспірантура), що охоплює нормативні документи, програми навчальної дисципліни і робочі програми дисципліни «Українська мова як іноземна», підручники, посібники та методичну літературу. Аналіз програм з української мови як іноземної дозволив виділити позитивні аспекти та ті, що потребують уточнення і доопрацювання. Вивчення стану матеріально-технічної забезпеченості навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна», що викладається слухачам підготовчих відділень для іноземних громадян та іноземним студентам технічних спеціальностей бакалаврату, магістерських програм та аспірантури навчальною літературою, дозволив дійти висновку, що переважна більшість підручників, посібників і

навчально-методичних матеріалів потребують доопрацювань та оновлення змісту відповідно до сучасних вимог.

Констатувальний етап експерименту складався із двох частин: інформативно-аналітичної та діагностувальної. Вивчення ставлення до українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти відбувалося засобом анкетування в ході інформативно-аналітичної частини констатувального етапу експерименту. Результати анкетування майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей дозволили дійти висновку, що потребує коригування мотиваційна сфера українськомовної підготовки, змістове наповнення навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна», технічний супровід українськомовної підготовки. Аналіз відповідей викладачів української мови як іноземної дозволив визначити, що їхнє ставлення до процесу формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти є здебільшого традиційним: викладачі користуються обмеженою кількістю методів мовленнєвої підготовки, підручниками, які не враховують професійної спрямованості мовленнєвої підготовки, і не оновлюють методи контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів. Викладачі фахових дисциплін зацікавлені в підвищенні якості українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти та готові до співпраці. Результати анкетування підтвердили необхідність роботи над покращенням якості українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців і формуванням у них українськомовної професійно-комунікативної компетентності.

На діагностувальному етапі експерименту було визначено наявні рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей і започатковано експериментальну роботу з аналізу типових помилок та труднощів, що виникають у процесі українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. З метою забезпечення опрацювання результатів констатувального етапу експерименту було розроблено критерії оцінювання українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (адаптаційний, мотиваційний, лінгвістичний, рефлексійно-оцінний). За визначеними критеріями та їх показниками було схарактеризовано рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців: високий, задовільний, низький.

Аналіз результатів діагностики рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей за адаптаційним, мотиваційним, лінгвістичним та рефлексійно-оцінним критеріями на початок експериментальної роботи дозволив одержати такі дані: високий рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності був у 9,5% майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, задовільний – у 25% , низький – у 65,5% студентів.

На формувальному етапі експерименту було розроблено модель українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Її метою було формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Методологічними підходами слугували теоретичні засади компетентнісного й особистісно-діяльнісного підходів і методологічні принципи цілеспрямованості, науковості, цілісності та системності педагогічного процесу, полікультурності, інтегративності змісту різних дисциплін в українськомовній підготовці, що реалізувалися через упровадження різноманітних методів і засобів для формування повного обсягу необхідних компетентностей, посиленості засвоєння навчального матеріалу, спрямованості й систематизації мовного і мовленнєвого матеріалу на технічний дискурс, адаптації і розвитку особистості майбутнього іноземного фахівця технічної спеціальності засобами української мови та визначених педагогічних умов, методичної доцільності методів професійно-мовленнєвої підготовки.

Схематичне зображення експериментальної моделі українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей відображає зв'язок мети, змісту, методів, принципів, етапів, педагогічних умов, критеріїв оцінювання рівнів (високий, задовільний, низький) сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Відповідно до розробленої моделі, експериментальна методика українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей передбачала етапи (пропедевтично-мовленнєвий, мовленнєво-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний), у межах яких було поетапно впроваджено визначені педагогічні умови.

Метою першого – пропедевтично-мовленнєвого – етапу було повторення й узагальнення іноземними студентами мовних норм і закріплення набутих навичок у видах мовленнєвої діяльності (діамонологічна діяльність, аудіювання, письмо, читання), які відповідають рівню В1 володіння українською мовою як іноземною, що необхідний іноземним абітурієнтам для вступу до закладу вищої освіти і є відправною точкою українськомовної

підготовки на бакалавріаті; пропедевтичне навчання української мови як іноземної професійної спрямованості; адаптація до українськомовного середовища, зокрема до освітньої діяльності, реалізація особистих інтересів, цінностей, здібностей та накопичення іноземними студентами культурологічних знань. На пропедевтично-мовленнєвому етапі реалізовано педагогічну умову «Адаптативно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України», що була спрямована на адаптацію майбутніх іноземних фахівців до соціально-культурного простору України і навчання в технічному закладі вищої освіти. Засобами, формами і методами українськомовної підготовки на цьому етапі виступили: вправи «Наголос», «Вимова приголосних», «Вимова буквосполучень», «Скоромовки», «Істота-неістота», «Однина і множина», «Визначаємо рід», «Інтонаційні конструкції», «Займенник», «Ознака», «Як? Де? Куди? Скільки? Чому? Куди? Для чого?», «7 відмінків», «Дієслово», «Пряма та непряма мова»; Словник термінів фахових дисциплін; Професійне мовне портфоліо; екскурсії («Наш заклад вищої освіти», «Пам'ятки Одеси», «Музеї та виставки Одеси»); тренінги («Діаграма Вена», «Дворядний круглий стіл») тощо.

Другий етап – мовленнєво-збагачувальний – був спрямований на формування мовної, мовленнєвої, комунікативної, соціокультурної, дискурсивної компетенцій майбутніх іноземних фахівців. На цьому етапі реалізовано педагогічну умову «Забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови», що враховує інтереси, потреби, цінності, прагнення, ідеї, настанови, почуття, переживання тощо, заради яких відбувається освітня діяльність і дозволяє обрати найбільш актуальні методи, які дають змогу максимально покращити результат у процесі українськомовної професійно-мовленнєвої підготовки. Зокрема, було застосовано вправи («Типові синтаксичні конструкції науково-технічного підстилю наукового стилю мовлення», «Наукове мовлення», «Діловий документ», «Робота з текстом», «Кейс-студія»), освітньо-ділові ігри («Україна – NASA», «Мозок країни», «Кастинг», «Найрозумніший»), дебати за темами «Чи добре там, де нас немає», «Технічний прогрес змінив наше життя. На краще?», «Проблема доступності освіти», лінгвістичні брифінги за фаховою тематикою («Кіберпростір: арена суперництва чи простір можливостей?», «Радіо: спогад про минуле чи шлях у майбутнє», «Інженер: попит і пропозиції» тощо), мозкові штурми за темами «Сходи до успіху», «Мій перший мільйон», «Врятуймо нашу планету!» тощо.

Третій етап – репродуктивно-діяльнісний – передбачав активну українськомовну професійно зорієнтовану діяльність, метою якої було корегування та вдосконалення комунікативних умінь іноземних студентів. Було реалізовано педагогічну умову «Наявність розвивального комунікативно-

українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю», до якого було залучено майбутніх іноземних фахівців під час навчання в технічних закладах вищої освіти України, зокрема до активної освітньо-дослідницької діяльності засобом виконання відповідних вправ («Робота із фаховим текстом», «Ромашка Блума»), розроблення проектів («Я пишаюся своєю Батьківщиною», «Освіта в мережі», «Україна очима іноземного студента» тощо) та до участі в роботі науково-технічних, науково-практичних студентських конференцій.

На четвертому етапі – рефлексійно-оцінному – закріплювали професійно-комунікативний досвід, стимулювали вміння здійснення оцінних дій у ході формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, формували навички самоконтролю та адекватної оцінки досягнень у навчанні української мови інших іноземних студентів, підводилися підсумки експериментального навчання. На четвертому етапі реалізовано педагогічну умову «Залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості», що передбачало активне проведення позааудиторної роботи, зокрема, розроблення професійно-комунікативних завдань і мотиваційних заходів, що забезпечили формування особистісних якостей студента та забезпечення зовнішніх умов професійно-мовленнєвої підготовки (культурно-освітні заходи: День національних культур, День інституту (факультету), Міжнародний день студента тощо). Також на рефлексійно-оцінному етапі проводилися контрольні тестування та колоквиуми, було виконано вправи «Веб-квест» та «Навчальне реферування», аналізувалися професійні мовні портфоліо.

Результати аналізу рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей в експериментальній і контрольній групах на прикінцевому етапі формувального експерименту були такими: високий рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності засвідчили – 30% (ЕГ) і 7% (КГ) майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, задовільний – 55% (ЕГ) і 26% (КГ), низький – 15% (ЕГ) і 67% (КГ).

Оброблення експериментальних даних статистичними методами (емпіричне значення критерію Пірсона X^2 більше за критичне) довело результативність проведеного педагогічного експерименту з імовірністю 95% і підтвердило ефективність запропонованої моделі та експериментальної методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і практичне розв'язання актуальної проблеми українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено модель і методику українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

1. Опрацювання науково-методичної літератури дозволило теоретично обґрунтувати методичні, психолінгвістичні і лінгводидактичні засади українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, яку трактуємо як багатоаспектний та специфічний освітній процес, що передбачає набуття майбутніми іноземними фахівцями технічних спеціальностей українськомовної професійно-комунікативної компетентності, що за умови врахування історичного, психологічного, лінгвістичного, соціокультурного аспектів цього процесу, всебічного використання методичного досвіду, впровадження новітніх форм і методів навчання та комп'ютерної підтримки освітнього процесу забезпечує успішне отримання технічної освіти в українських вишах та ефективну подальшу професійну діяльність.

Українськомовну професійно-комунікативну компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей визначаємо як особистісну якість майбутніх іноземних фахівців, їхню здатність ефективно використовувати в освітньо-професійній діяльності сукупність набутих мовних знань і мовленнєвих умінь відповідно до норм сучасної української літературної мови, що з набуттям українськомовного досвіду спілкування в технічному дискурсі забезпечить успішну професійно-технічну діяльність. Формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей здійснено з опорою на принципи цілеспрямованості, науковості, цілісності та системності педагогічного процесу, полікультурності, інтегративності змісту різних дисциплін в українськомовній підготовці.

Комплексний аналіз спеціальних джерел з обраної проблематики дослідження дав змогу з'ясувати змістові характеристики таких базових понять, як: «професійне мовлення», «професійно-мовленнєва підготовка», «компетенція», «компетентність», виявити множинну різновекторність позицій науковців у їх тлумаченні та сформулювати власне розуміння цих дефініцій.

2. Розроблено критерії та показники оцінювання рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей: адаптаційний (активна участь у соціальному і культурному українськомовному житті студентського середовища; обізнаність з національним мовним етикетом, культурою і

традиціями українського народу); мотиваційний (наявність потреби в українськомовній підготовці та в українськомовній комунікації в процесі професійної підготовки; наявність позитивного ставлення й інтересу до української мови як мови навчання); лінгвістичний (обізнаність з лексико-граматичними нормами сучасної української літературної мови; наявність умінь аудіювання в межах відповідного рівня володіння українською мовою як іноземною; наявність умінь українськомовного писемного мовлення в межах відповідного рівня володіння українською мовою як іноземною; наявність українськомовних діалогових умінь і умінь читання українськомовних текстів); рефлексійно-оцінний (здатність до самодіагностики досягнень в українськомовній професійно-мовленнєвій підготовці; здатність оцінювати досягнення в українськомовній професійно-мовленнєвій підготовці майбутніх іноземних фахівців). За визначеними критеріями та їх показниками було схарактеризовано рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців: високий, задовільний, низький.

3. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей: адаптативно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю; залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості.

4. Розроблено й упроваджено модель та методику українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей, що містить мету, зміст, методи, принципи, етапи, педагогічні умови, критерії оцінювання рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (високий, задовільний, низький). Формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей відбувалося за такими етапами: пропедевтично-мовленнєвий, мовленнєво-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний, у межах яких поетапно реалізовано визначені педагогічні умови.

Результати аналізу рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей в експериментальній і контрольній групах виявили, що в ЕГ високий рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності в студентів на формувальному етапі

експерименту виявлено на 23% більше, ніж у студентів КГ, задовільний рівень – на 29%, а низький рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності в ЕГ був на 52% менше, ніж у КГ. Звернімо увагу, що найбільшою є різниця в досягненнях студентів ЕГ і КГ за лінгвістичним критерієм: високий рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності за лінгвістичним критерієм був на 25% більше, ніж у КГ, задовільний рівень більше – на 36 %, а низький рівень сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності в ЕГ був на 61% менше, ніж у КГ. Достовірність отриманих даних підтверджено застосуванням критерію Пірсона χ^2 з імовірністю 95%. Позитивні зрушення щодо рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності студентів технічного ЗВО до й після формувального експерименту підтвердили ефективність запропонованих моделі та методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Подальшого розроблення потребують питання практичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Московчук Н. М. Проблема іншомовно-мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 4 (117). Серія: Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 69–75.

2. Московчук Н. М. До проблеми професійної підготовки в науковій царині вищої школи. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 6 (119). Серія: Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 91–98.

3. Московчук Н. М. Динаміка і сучасні тенденції україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Вісник Черкаського університету*. Вип. 17–18. Серія «Педагогічні науки». 2017. С. 142–152.

4. Московчук Н. М. Професійно-мовленнєва підготовка як педагогічна категорія. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. Т. Степанової. № 1 (60), лютий 2018. Миколаїв, 2018. С. 199–207.

5. Московчук Н. М. Забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців до вивчення професійно спрямованої української мови як педагогічна умова формування україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх

іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 5 (124). Серія: Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 33–39.

6. Московчук Н. М. Чинники позитивної адаптації студентів-іноземців в україномовному освітньому просторі України. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Випуск 6. Серія: Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 18–24.

7. Московчук Н. М. Розвивальне україномовне середовище як педагогічна умова формування україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». № 1, 2019. С. 25–33.

8. Московчук Н. М. Розвивальне комунікативно-україномовне середовище як провідний чинник формування україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видав. дім «Гельветика», 2019. Вип. 23. Том 2. С. 154–163.

9. Московчук Н. М. Адаптивно-педагогічна підтримка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей в освітньому просторі України. *Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету*. Випуск 1, 2019. С. 91–99.

10. Московчук Н. М. Стан україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова* (Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи). № 142. 2019. С. 172–181.

11. Московчук Н. М. Лінгводидактична модель україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (76), Issue: 187, 2019 С. 51–58.

12. Московчук Н. М. Технология и методика построения современного занятия иностранного языка. *Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання мов*. Матеріали IV міжнар. наук.-метод. конф., (Одеса, 3–4 жовтня 2013 р.) Одеса : Видавництво «ВМВ», 2013. С. 277–283.

13. Московчук Н. М. Особливості сучасної іншомовно-мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти України. *Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти у контексті Болонського процесу та*

Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання мов. Матеріали VIII міжнародної науково-методичної конференції, 5–6 жовтня 2017 р. Одеса: Бондаренко М. О., 2017. С. 258–263.

14. Московчук Н. М. Компетентнісний підхід до україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти у контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання мов.* Матеріали VIII міжнар. науково-метод. конф. (м. Одеса, 4–5 жовтня 2018 р.) Одеса : Бондаренко М. О., 2018. С. 195–204.

15. Московчук Н. М. Україномовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей: інформативно-аналітичний етап. *Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 15–16 лютого 2019 р.) Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. С. 12–15.

16. Московчук Н. М. Аналіз процесу розвитку методики навчання УМІ. *Психолого-педагогічні проблеми соціалізації особистості в сучасних умовах: матеріали між нар. науково-практ. конф.* (м. Київ, 1 березня 2019 р.) Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 46–49.

17. Московчук Н. М. Порівняльна характеристика рівнів сформованості україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф.* (м. Біла Церква, 19 квітня 2019 р.). Білоцерківський НАУ, 2019. С. 46–49.

18. Московчук Н. М. Професійна підготовка майбутніх фахівців як наукова проблема. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: Зб. тез наукових робіт учасників міжнар. науково-практ. конф.* (м. Львів, 26–27 квітня 2019 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2019. Ч. 2. С. 42–45.

19. Московчук Н. М. Критерії оцінювання рівнів сформованості україномовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. *Філологія початку XXI сторіччя: традиції та новаторство.* Міжнар. науково-практична конф. (м. Київ, 14–15 червня 2019 р.) Київ, 2019. С. 61–65.

20. Московчук Н. Методичні вказівки до виконання контрольних та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова як іноземна». Одеса, 2014. 52 с.

21. Московчук Н. М. Забезпечення майбутніх іноземних фахівців навчальними матеріалами в процесі україномовної підготовки. *Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному*

просторі: Міжнародний журнал. Випуск 2. Харбін : Харбінський інженерний університет, 2019. С. 106–109.

АНОТАЦІЯ

Московчук Н. М. Українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2019.

У дисертації представлено теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, обґрунтування та результати апробації запропонованих педагогічних умов і методики українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. У роботі з'ясовано й обґрунтовано сутність і структуру феноменів «українськомовна підготовка майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей», «українськомовна професійно-комунікативна компетентність майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей»; визначено критерії оцінювання рівнів сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (адаптаційний, мотиваційний, лінгвістичний, рефлексійно-оцінний) з відповідними показниками; схарактеризовано рівні сформованості українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (високий, задовільний, низький); визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування українськомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (адаптивно-педагогічна підтримка студентів-іноземців в освітньому просторі України; забезпечення позитивної мотивації студентів-іноземців технічних спеціальностей до вивчення професійно спрямованої української мови; наявність розвивального комунікативно-українськомовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю; залучення студентів-іноземців до активної українськомовної мовленнєвої діяльності професійної спрямованості); розроблено та науково обґрунтовано модель та методику українськомовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей (пропедевтично-мовленнєвий, мовленнєво-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, рефлексійно-оцінний етапи); уточнено поняття «професійне мовлення», «професійно-мовленнєва підготовка», «компетенція», «компетентність».

Ключові слова: українськомовна підготовка, українськомовна професійно-комунікативна компетентність, майбутні іноземні фахівці, технічні спеціальності.

Summary

Moskovchuk N. M. The training of future foreign specialists majoring in technical specialties in the Ukrainian language. – Qualified scientific work, a manuscript.

The thesis for a Candidate's degree of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 – Theory and Teaching Methods (Ukrainian). – State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Odesa, 2019.

The theoretical analysis of the problem under study, substantiation and approbation results of the proposed pedagogical conditions and methods for the training aimed at future foreign specialists majoring in technical specialties in the Ukrainian language is presented in the thesis.

In the dissertation, the necessity to actualize the search for the methodological principles enabling the development of the linguodidactic model aimed at facilitating the training of the designated student contingent has been proved. The basic ideas and provisions of the methodological base for training foreign students majoring in technical specialties in Ukrainian have been systematized on the basis of general conclusions of theoretical and practical methods facilitating the learning of a foreign language alongside with the Ukrainian profession-oriented language. It became a basis to determine the fundamental principles for training future foreign specialists majoring in technical specialties in Ukrainian as well as to elaborate methods for developing professional and communicative competence of future foreign specialists majoring in technical specialties.

For the first time the pedagogical conditions for the formation of the Ukrainian professional and communicative competence of the future foreign specialists majoring in technical specialties have been determined (adaptational-pedagogical support of foreign students within the educational space of Ukraine; providing foreign students majoring in technical specialties with positive motivation to study profession-oriented Ukrainian; presence of the developing Ukrainian communicative environment for foreign students majoring in a technical profile; involvement of foreign students into active profession-oriented Ukrainian speaking); the essence and structure of the phenomena: “the training of future foreign specialists majoring in technical specialties in the Ukrainian language”, “Ukrainian professional and communicative competence of future foreign specialists majoring in technical specialties” have been defined and proved; the criteria for evaluating (evaluative criteria) proficiency levels of the Ukrainian professional and communicative competence demonstrated by the future foreign specialists majoring in technical specialties (adaptational, motivational, linguistic, reflexive and evaluative) with the corresponding indicators have been defined; the proficiency levels of the Ukrainian

professional and communicative competence of the future foreign specialists majoring in technical specialties have been characterised (high, satisfactory, low).

The educational and methodological support of the training under study has been analyzed at all levels (preparatory departments, the first (Bachelor), the second (Master) and the third (Educational and Scientific)) of higher education: it includes normative documents, programs of the educational disciplines and syllabi of the discipline “Ukrainian as a foreign language”, textbooks, guidebooks and methodological literature.

A model of the training intended for future foreign specialists majoring in technical specialties has been elaborated. It aimed at forming the Ukrainian professional communicative competence of the future foreign specialists majoring in technical specialties. The research was based on methodological approaches which comprised theoretical grounds of the competence-based, person- and activity-centred approaches as well as the methodological principles of purposefulness, scientificity, integrity and systematicity of the pedagogical process, polyculturality, content integrity of different disciplines in the Ukrainian training. They were implemented through introduction of various methods and means enabling the development of necessary competences in their full amount, students’ capability to gain the educational material, systematization of linguistic and speech material and its orientation towards the technical discourse, adaptation and personal development of future foreign specialist majoring in technical specialty by means of the Ukrainian language and the determined pedagogical conditions, methodological expediency of the methods chosen for professional speech training.

The model covered four stages (propaedeutic and speech-centred, speech enlarging, reproductive and activity-based, reflexive and evaluative stages) within which the designated pedagogical conditions were implemented gradually (adaptational-pedagogical support of foreign students within the educational space of Ukraine; providing foreign students majoring in technical specialties with positive motivation to study profession-oriented Ukrainian; presence of the developing Ukrainian communicative environment for foreign students majoring in a technical profile; involvement of foreign students into active profession-oriented Ukrainian speaking).

The positive changes concerning the proficiency levels of the Ukrainian professional and communicative competence demonstrated by the students from higher technical establishments before and after the forming experiment have confirmed the efficiency of the proposed model of the training intended for future foreign specialists majoring in technical specialties in the Ukrainian language.

Keywords: training in Ukrainian, Ukrainian professional and communicative competence, future foreign specialists, technical specialties.

Підписано до друку 23.10.2019
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/16. Зам. № 5166/19
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М. О.
м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.